

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY
KATEDRA PRAWA I BEZPIECZEŃSTWA MIĘDZYNARODOWEGO

MIĘDZYNARODOWE STOSUNKI POLITYCZNE PRAWO MIĘDZYNARODOWE PUBLICZNE DYPLOMACJA WSPÓŁCZESNA

Przewodnik metodyczny
dla słuchaczy Zaocznych Podyplomowych Studiów
Wojskowej Służby Zagranicznej

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej

S/3645

05-003645-014-0

WARSZAWA

1998

53590

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY
Katedra Prawa i Bezpieczeństwa Międzynarodowego

MIĘDZYNARODOWE STOSUNKI POLITYCZNE
PRAWO MIĘDZYNARODOWE PUBLICZNE
DYPLOMACJA WSPÓŁCZESNA

Przewodnik metodyczny
dla słuchaczy Zaocznych Podyplomowych Studiów
Wojskowej Służby Zagranicznej

Redakcja naukowa:

prof. zw. dr hab. Leonard ŁUKASZUK

Warszawa

1998

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie	3
2. Konspekty tematyczne wykładów (wraz z bibliografią):.....	5
■ Międzynarodowe stosunki polityczne.....	5
■ Prawo międzynarodowe publiczne.....	26
■ Dyplomacja współczesna.....	38
3. Proponowane tematy prac studyjnych.....	41

W p r o w a d z e n i e

1. Program studiów, w części realizowanej przez Katedrę Prawa i Bezpieczeństwa Międzynarodowego AON, uwzględnia w dość szerokim zakresie najbardziej aktualne zagadnienia współczesnych stosunków międzynarodowych i prawa międzynarodowego publicznego, ściśle związane z problemami bezpieczeństwa międzynarodowego. Zostały one ujęte przede wszystkim z polskiej i europejskiej perspektywy.

Starano się w optymalnym stopniu uwzględnić zainteresowania i profil specjalistyczny Słuchaczy Studium, ich potrzeby aktualizowania i uzupełniania wiedzy z dziedzin przydatnych w praktycznym wypełnianiu obowiązków zawodowych w nowych uwarunkowaniach międzynarodowych.

2. Wspomniane wyżej cele i założenia w pełni uwzględnia zebrany w prezentowanym Słuchaczom Studium przewodnik metodycznym materiał w postaci konspektów głównych tez podstawowych wykładów - wraz z wyborem literatury. Przewodnik ten niewątpliwie ułatwi samodzielne studiowanie bogatego w treści materiału programowego a także bieżące korzystanie z wiedzy przekazywanej w toku zajęć audytoryjnych w naszej Uczelni.

Przy opracowywaniu programu studiów oraz konspektów wykładów i proponowanych tematów prac studyjnych wykorzystano doświadczenia programowe i metodyczne uczelni zagranicznych, a przede wszystkim państw kształtujących euroatlantycki system bezpieczeństwa. Wykorzystano także dotychczasowy dorobek badawczy, piśmienniczy i metodyczny Katedry Prawa i Bezpieczeństwa Międzynarodowego oraz Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych - MSZ i Instytutu Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego, z którymi to placówkami naukowymi - podobnie jak i kilkoma zagranicznymi - Katedra ściśle współpracuje.

4. Znaczna część literatury zalecanej i materiałów źródłowych jest dostępna w Bibliotece Głównej AON, Centralnej Bibliotece Wojskowej oraz w Bibliotece i Informacji Naukowej MSZ w Warszawie (ul. Warecka 1A). Niektóre materiały będą także dostępne w

Katedrze Prawa i Bezpieczeństwa Międzynarodowego AON, której pracownicy będą udzielać
Słuchaczom Studium stosownych konsultacji.

Prof. zw. dr hab. Leonard Łukaszuk
Kierownik Katedry Prawa i Bezpieczeństwa Międzynarodowego

Warszawa, styczeń 1998r.

Część I**MIĘDZYNARODOWE STOSUNKI POLITYCZNE**

pplk dr Wiesław Śmialek

T.1 Stosunki międzynarodowe - polityka zagraniczna - polityka wewnętrzna

1. Stosunki międzynarodowe - geneza, dyscyplina, teoria.
2. Uwarunkowania stosunków międzynarodowych.
3. Uczestnicy stosunków międzynarodowych.
  - a) Pojęcie uczestnika stosunków międzynarodowych.
  - b) Zróżnicowanie uczestników stosunków międzynarodowych.
  - c) Interesy uczestników stosunków międzynarodowych.
4. Polityka zagraniczna.
  - a) pojęcie polityki zagranicznej.
  - b) Czynniki polityki zagranicznej.
  - c) Cele polityki zagranicznej.
  - d) Środki i metody polityki zagranicznej.
5. Polityka zagraniczna a polityka wewnętrzna.

Bibliografia:

- Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, funkcjonowanie. Red.nauk. E.Halizaka i R.Kuźniara. Warszawa 1994
- Międzynarodowe stosunki polityczne. Red. W.Molendowski, Cz. Mojsiewicz. Poznań 1997
- Współczesne stosunki międzynarodowe. Red. T.Łoś-Nowak. Część I i II. Wrocław 1996

prof. zw. dr hab. Leonard Łukaszuk

T.2 System ONZ i zasady współżycia narodów

I. System ONZ

1. Karta Narodów Zjednoczonych - podstawą prawną istnienia i działania ONZ i jej systemu (główne elementy tego systemu)
2. Główne cele i zasady Narodów Zjednoczonych
3. Członkowie ONZ. Polska jako członek pierwotny.
4. Organy ONZ: Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Rada Gospodarczo-Społeczna, Rada Powiernicza, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Sekretariat - ich skład, kompetencje i zasady działania; organy pomocnicze - komisje, komitety doradcze i inne (np. Wojskowy Komitet Sztabowy - art.47)
5. Podział kompetencji między Zgromadzenie Ogólne i Radę Bezpieczeństwa, której kompetencje w sprawach dotyczących pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego są bezpośrednie i niezależne od Zgromadzenia Narodowego. Do Rady Bezpieczeństwa należy:
  - opracowanie za pomocą Wojskowego Komitetu Sztabowego planów ustanowienia systemu regulowania zbrojeń,
  - rozpatrywanie sporów i sytuacji zagrażających pokojowi oraz wydawanie zaleceń dotyczących sposobu ich załatwiania,
  - podejmowanie decyzji w sprawie zastosowania sankcji, które są przewidziane w art.41 i 42 Karty (sankcje gospodarcze i dyplomatyczne oraz sankcje zbrojne).
6. Pokojowe operacje ONZ - ich rodzaje, uwarunkowania i skala stosowania.
7. Stosunki ONZ z organizacjami regionalnymi.
8. Funkcje Rady Gospodarczo-Społecznej.
9. Status konsultacyjny organizacji pozarządowych.
10. ONZ a terytoria powiernicze i obszary niesamodzielne oraz zaangażowanie w procesy dekolonizacji.
11. Funkcje Sekretarza Generalnego ONZ.
12. Funkcjonariusze, siedziba i finanse ONZ.

II. Wkład ONZ w rozwój zasad współzycia narodów

13. Zaangażowanie ONZ w sprawy pokoju i bezpieczeństwa, praw człowieka oraz rozwoju gospodarczego.
14. Udział ONZ w kształtowaniu światowego ładu informacyjnego, norm prawa międzynarodowego regulujących współzycie międzynarodowe oraz w działalności na rzecz ochrony środowiska człowieka.
15. Udział Polski w ONZ i wkład w rozwój współzycia narodów.

Bibliografia

- Karta Narodów Zjednoczonych i Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości z 26 czerwca 1945 r. (Dz.U. 1947 nr 23 poz.90 i zm.)
- R.Bierzanek, J.Symonides, Prawo międzynarodowe publiczne, PWN 1996, rozdz.VIII, § 5
- Cz.Dęga, Udział Wojska Polskiego w misjach pokojowych ONZ, wyd.AON, 1993
- J.Kukulka, I.Popiuk-Rysińska (red.) Wkład ONZ w rozwój współzycia narodów, D.W.Elipsa, Warszawa 1997
- T.Łoś-Nowak (red.), Narody Zjednoczone między oczekiwaniem a spełnieniem, Wyd. Uniw. Wrocławskiego, Wrocław 1995 (Bibl.MSZ-PISM)
- J.Kukulka, L.Łukaszuk (red.), Od konfliktów do partnerskiej współpracy, Wyd.AON 1997, cz.I : Konflikty i operacje pokojowe, rozdziały 7,8,9.
- Sprawy Międzynarodowe, styczeń-marzec 1995 nr 1/XLVIII, Wyd.MSZ-PISM
- L.Zapałowski, Operacje pokojowe ONZ.KAW Kraków 1989 (Bibl. AON)
- Yearbook of the United Nations (1991-1993), Wyd. M.Nijhoff, Dordrecht (Bibl.MSZ-PISM)
- L.Łukaszuk, Międzynarodowe prawo humanitarne w systemie ochrony praw człowieka i humanizacji stosunków międzynarodowych, wyd. AON 1995, rodz.4 - Interwencje humanitarne i pomoc humanitarna w systemie ONZ.
- L.Łukaszuk, W.Kostecki (red.) Uwarunkowania bezpieczeństwa i obronności Polski. Aspekty prawnomiędzynarodowe i polityczne. Wyd. AON, 1995, 1996, część I, rozdz.2 - System bezpieczeństwa zbiorowego a normotwórcza działalność ONZ.
- G.Evans, Współpraca dla pokoju. Agenda globalna na lata dziewięćdziesiąte i następne. PISM/MSZ, Warszawa 1994, rozdz. 2.,5,7-9,11

plk dr Kazimierz Malak

T.4 Zmiany w układzie sił i ewolucja stosunków międzynarodowych w świecie po II wojnie światowej

I. Ewolucja systemu jałtańsko-poczdamskiego:

1. Rozpad Wielkiej Koalicji: rozbieżności w obliczu zwycięstwa; dwa nurty realizacji postanowień układu poczdamskiego w stosunku do Niemiec; dwa nurty polityki wobec byłych sojuszników Niemiec hitlerowskich w Europie.
2. Układ bipolarny. Oparciem dla powojennej dominacji supermocarstw były: (1) potęga wojskowa; (2) siła ekonomiczna; (3) idee globalne; (4) przyjęte obowiązki strategiczne uzasadnione racjami geopolitycznymi; (5) rozwój techniki wojskowej i względna w tej kwestii równowaga nakładów i środków; (6) narastanie stopnia instytucjonalizacji i polaryzacji obu światów na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i militarnej.
3. Powstanie systemu zachodniego i wschodniego. Spełniały one cztery funkcje wobec swoich uczestników: (1) adaptacyjną; (2) prewencyjną; (3) integracyjną; (4) innowacyjną.
4. Odprężenie w stosunkach Wschód - Zachód /1955-1979/. Dialog radziecko-amerykański; zahamowanie wyścigu zbrojeń; rozwój rzeczowej współpracy; problemy bloku wschodniego.
5. Utrwalenie podziału Europy /1980-1985/. Konsolidacja NATO; rozszerzenie EWG; próby integrowania gospodarek planowych.
6. Nowe napięcia w stosunkach ogólnoeuropejskich. Utrwalenie procesu KBWE; dwie tendencje w rokowaniach wiedeńskich; ożywienie idei stref bezatomowych; nowy etap kontaktów między EWG i RWPG.

II. Nowy międzynarodowy ład polityczny:

1. Przeobrażenia w procesach światowych i regionalnych z przełomu lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych - wyznaczniki przełomowych zmian. Od globalnej konfrontacji do współdziałania; dyplomacja ustępstw w dziedzinie wojskowej; zjednoczenie Niemiec; na drodze przewycięzania podziałów europejskich; instytucjonalizacja procesu paneuropejskiego.
2. Procesy dezintegracji i integracji we współczesnym świecie. Rozpad bloku wschodniego; od ZSRR do WNP; droga do partnerstwa Waszyngtonu i Moskwy w nowym ładzie światowym;

ewolucja bloku zachodniego; rozwój procesów paneuropejskich i transeuropejskich; kryzys jugosłowiański.

3. Poszukiwania nowej formuły ładu międzynarodowego. Modele ładu światowego: (1) zerobiegunowy; (2) unipolarny; (3) bipolarny; (4) tripolarny; (5) multipolarny; (6) pentagonalna triada triad połączonych.

Literatura:

- Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku: red. Naukowa D.B.Bobrow, E.Haliżak, R.Zięba, Warszawa 1997 /rozdziały: XVIII, XIX/
- Z.Cesarz, E.Stadmüller: Problemy polityczne współczesnego świata, Wrocław 1996 /rozdział: II/
- H.Kissinger: Dyplomacja, Philip Wilson - Warszawa 1997 /rozdział: 16, 17, 18, 20, 28-31/
- J.Kukułka: Historia współczesnych stosunków międzynarodowych 1945-1994, Warszawa 1994 /rozdziały: I, II, IV, VII, IX, XIII, XIV, XV, XIX, XX, XXI, XXV, XXIX, XXX/.
- W.Paruch, K.Trembicka: Typologia systemów bezpieczeństwa w XIX i XX wieku, Lublin 1996
- Prawo w stosunkach międzynarodowych. Wybór dokumentów: oprac. S.Bieleń, Warszawa 1996, /rozdział: I, V, VI/.
- Stosunki międzynarodowe: geneza, struktura, funkcjonowanie. Podręcznik akademicki pod red. E.Haliżaka i R.Kuźniara, Warszawa 1996 /część pierwsza/;

plk dr Kazimierz Malak

T.5 Polityka zagraniczna krajów Europy Środkowej i Wschodniej

1. Polityka zagraniczna państw Europy Środkowej i Wschodniej: cele, główne kierunki i podstawowe zasady polityki zagranicznej; priorytety polityki zagranicznej; potencjalne zagrożenia; wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania polityki zagranicznej; rola małych i średnich państw we współczesnych stosunkach międzynarodowych; znaczenie narodowych sił zbrojnych w polityce zagranicznej;

2. Członkostwo we Wspólnocie Europejskiej państw Europy Środkowej i Wschodniej a przesłanki międzynarodowej integracji: wizje zintegrowanej Europy; współdziałanie i rywalizacja w procesie integracji; stosunki z Unią Europejską; kryteria wejścia do Unii; procesy dostosowawcze; przejmowanie dorobku prawnego Unii;

3. Polityka zagraniczna państw Europy Środkowej i Wschodniej jako instrument bezpieczeństwa: geostrategiczne uwarunkowania bezpieczeństwa; stosunek do NATO i UZE; trudności na drodze do zachodnich struktur bezpieczeństwa; Partnerstwo dla Pokoju;

4. Państwa Europy Środkowej i Wschodniej w procesie KBWE:

5. Stosunki z Rosją: polityka wschodnia; stosunek do Wspólnoty Niepodległych Państw i Układu Taszkienckiego;

6. Współpraca sąsiedzka; kwestia mniejszości narodowych; współpraca regionów; współdziałanie w procesie integracji z NATO i Unią Europejską;

7. Współpraca regionalna: uwarunkowania współpracy i integracji regionalnej; współpraca regionalna a integracja europejska; funkcje regionalizmu w stosunkach międzynarodowych; /Grupa Wyszehradzka; Inicjatywa Śródziemnomorska; Rada Państw Morza Bałtyckiego; Rada Bałtycka; Trójkąt Weimarski /Oś Weimarska/; Współpraca Ekonomiczna Państw Morza Czarnego/.

Literatura:

- Bezpieczeństwo Państw Grupy Wyszehradzkiej. Nadzieje i realia /red. J.Przewłodzki/, Katowice (wyd. U.Ś.) 1995
- Deszczyński P., Szczepanik M.: Grupa Wyszehradzka: współpraca polityczna i gospodarcza, Toruń 1995
- Europa Środkowo-Wschodnia (1993, 1994, 1995/1996,). Rocznik III, IV i V; Warszawa 1995, 1996, 1997;
- Europejskie struktury współpracy. Informator pod red. S.Parzymiesa, Warszawa 1996
- I.Goworowska-Puchala: Mitteleuropa: rdzeń Starego Kontynentu, Warszawa 1996
- K.Górski: Polityka bezpieczeństwa i siły zbrojne Białorusi; Warszawa 1996, (Studia i Materiały Nr 35 - wyd. Biura Prasy i Informacji MON)
- Między tożsamością i wspólnotą: współczesne wyznaczniki polityki zagranicznej państw europejskich /pod red. J.Stefanowicza/, Warszawa 1996
- Mizerski E. Geneza i rozpad ustroju federalnego byłych socjalistycznych państw europejskich, Toruń 1996
- Państwa narodowe w euroatlantyckich strukturach. Pod red. J.Fiszera, Poznań - Warszawa 1996
- Polska a przemiany współczesnej Europy: z zagadnień międzynarodowych, Katowice 1994
- Polska i jej nowi sąsiedzi (1989-1993), Poznań -Toruń 1994;
- Przemiany w Europie Środkowo-Wschodniej, Warszawa 1997
- S.Przybyła: Podejście Łotwy do bezpieczeństwa w regionie, Warszawa 1996 (Wyd. DBM MON, nr 26)
- S.Przybyła: Polityka bezpieczeństwa i siły zbrojne Litwy, Łotwy i Estonii; Warszawa 1996, (Studia i Materiały Nr 38 - wyd. Biura Prasy i Informacji MON)

- Racja stanu w dobie transformacji ładu europejskiego. Implikacje dla Polski: pod red. J.Stefanowicza, Warszawa 1995
  - Transformacja systemu gospodarczego w krajach Europy Środkowo-Wschodniej /red. Nauk. J.Czekaj/, Warszawa 1993
  - Transformacja ustrojowa państw Europy Środkowo-Wschodniej /praca zbiorowa pod red. E.Zielińskiego/, Warszawa 1996
  - R.Seniuch: Białoruska polityka bezpieczeństwa, Warszawa 1996 (Wyd. DBM MON, nr 39)
  - Szczepanik M.: Stosunki Polski z południowymi sąsiadami (w:) Polska i jej nowi sąsiedzi (1989-1993), Poznań-Toruń 1994, s.7-25
  - Szczepanik M.: Współpraca gospodarcza państw Grupy Wyszehradzkiej. Trzy lata funkcjonowania CEFTA, „Przegląd Zachodni” 1996, nr 3, s.54-76
  - UZE a Europa Środkowa i Wschodnia /dokumenty/. Oprac. J.Menkes, Warszawa 1994;
  - A.Walewskij, M.Honczar: Struktura interesów geopolitycznych Ukrainy, Warszawa 1996 (Wyd. DBM MON, nr 42)
  - Wojciechowski J.A: Instytucje i porządek prawny Wspólnot europejskich, Warszawa 1995
  - P.Woźniak: Polityka bezpieczeństwa i siły zbrojne Republiki Czeskiej, Warszawa 1996, (Studia i Materiały Nr 37 - wyd. Biura Prasy i Informacji MON)
- Literatura periodyczna:
- „Blżej NATO” (Biuletyn Informacyjny Biblioteki Sejmowej);
  - „Biuletyn Białoruski” - biuletyn Ośrodka Studiów Wschodnich;
  - „Biuletyn Rosyjski” - biuletyn Ośrodka Studiów Wschodnich;
  - „Biuletyn Ukraiński” - biuletyn Ośrodka Studiów Wschodnich;
  - „Eurazja” - biuletyn Ośrodka Studiów Wschodnich;

pplk dr Wiesław Śmialek

T.7. Zjednoczone Niemcy a przyszłość Europy

1. Rola państw niemieckich w stosunkach międzynarodowych.
2. Podstawy przywrócenia jedności państwowej Niemiec.
3. Kształtowanie się podstaw traktatowych jedności państwowej Niemiec.
4. Zewnętrzne aspekty zjednoczenia Niemiec.
5. Niemcy zjednoczone w poszukiwaniu nowej tożsamości i roli międzynarodowej.
6. Problemy scalania i rozwoju wewnętrznego.
7. Cele i priorytety polityki zagranicznej RFN.

- a) Rola RFN w organizacjach międzynarodowych (UE, NATO, ONZ)
- b) Współpraca Niemiec z sąsiadami.
- c) RFN a Polska i jej wschodni sąsiedzi.

Bibliografia:

- E.Cziomer, Zarys historii Niemiec powojennych 1945-1995. Warszawa - Kraków 1997
- Niemcy w świetle faktów i liczb. Frankfurt 1996
- M.Malon i in., Niemcy a wschodni sąsiedzi Polski (w:) Polityka Wschodnia nr 2/1994
- Polska w Europie. Zeszyt piąty (1991 (OSH)

plk dr Kazimierz Malak

T.8 Procesy integracyjne w Europie Zachodniej

1. Powstanie i rozwój integracji europejskiej do połowy lat osiemdziesiątych.

- a) Motywacje ideowe i pierwsze organizacyjne rozwiązania.
  - wnioski z II wojny światowej
  - idea Stanów Zjednoczonych Europy - W.Churchill
  - Ruch Europejski, unia celna Beneluxu, Organizacja Europejskiej Współpracy Gospodarczej, Unia Zachodnia, NATO, Unia Zachodnioeuropejska, Europejska Wspólnota Polityczna, Rada Europy.
- b) Tworzenie podstaw pod Wspólnoty Europejskie.
  - inspirująca rola powiązań gospodarczych; plan Schumana, Europejska Wspólnota Węgla i Stali, Europejska Wspólnota Gospodarcza, Europejska Wspólnota Energii Atomowej, Europejska Strefa Wolnego Handlu, Organizacja Gospodarczej Współpracy i Rozwoju.
- c) Trudności w rozwoju europejskich Wspólnot.
  - poszerzanie grona członkowskiego:

- współpraca państw EWG z krajami pozaeuropejskimi;
- proces dochodzenia do unii celnej;
- sprawa przepływu towarów rolnych;
- pełna integracja ekonomiczna i monetarna;
- idea powołania Unii Europejskiej (federalizm, Europa Ojczyzn);
- zasięg geograficzny jednoczącej się Europy i stosunek do USA.

d) Struktura i cele Wspólnot oraz instytucjonalne rozwiązania.

- do 1967 r. - Europejska Wspólnota Węgla i Stali, Europejska Wspólnota Gospodarcza, Europejska Wspólnota Energii Atomowej;
- w 1967 r. unifikacja organów Wspólnot, ustanowienie jednolitego aparatu administracyjnego: Rada Ministrów, Komitet Stałych Przedstawicieli, Komisja Wspólnot Europejskich, Rada Europejska;
- Parlament Europejski;

2. **Intensyfikacja procesów integracyjnych w drugiej połowie lat osiemdziesiątych.**

a) Jednolity Akt europejski i jego konsekwencje.

- idea utworzenia Unii Europejskiej;
- opracowanie Jednolitego aktu europejskiego /1985 r./ : nowe zasady funkcjonowania Wspólnot/Wspólnoty; wyznaczenie terminu utworzenia jednolitego rynku /1993 r./; zmiana procedury podejmowania decyzji przez Radę Ministrów; opracowanie podstaw prawnych pod funkcjonowanie Rady Europy; zmodyfikowano proces decyzyjny we Wspólnocie.

b) Europejska Współpraca Polityczna.

- Jednolity akt dał prawnomiędzynarodowe ramy Europejskiej Współpracy Politycznej;
- zadania EWP: konsultacje, koordynacja stanowisk w zakresie polityki zagranicznej i aspektów bezpieczeństwa.

c) Europa bez granic - układ z Schengen.

- w połowie lat 80. Rozpoczął się proces otwierania granic między państwami Wspólnot Europejskich; umowa francusko-niemiecka /1984/; układ w Schengen /1985/ i rozwinięcie w 1990 r.
- zasady obowiązujące na obszarze Schengen.

3. **Od Wspólnot do Unii Europejskiej.**

- a) Traktat z Maastricht i jego konsekwencje. Nowe cele integracji oraz zmiany instytucjonalne.
- Traktat z Maastricht /1992/ powołał Unię Europejską, Unię Gospodarczo-Walutową i Unię Polityczną oraz ustanawiał obywatelstwo Unii;
- b) Kontrowersje wokół traktatu i proces jego ratyfikacji.
- kontrowersje między poszczególnymi krajami; obawy przed utratą suwerenności; spory o tempo i metody integracji.
- 4. Wspólnota /Unia Europejska i jej problemy w latach dziewięćdziesiątych.**
- a) Jednolity rynek i trudności w rozwoju dalszej integracji.
- od 1 stycznia 1993 r. zaczął funkcjonować jednolity rynek w ramach Wspólnoty;
  - ujednocianie prawa i norm w ramach Wspólnoty; kwestia bezrobocia; problem unii monetarnej; stosunek społeczeństw poszczególnych krajów do pogłębiania integracji.
- b) Proces rozszerzania Unii na nowe kraje.
- zacieśnianie współpracy z EFTA; utworzenie Europejskiego Obszaru Gospodarczego /1991/;
  - poszerzanie Unii o kolejnych członków;
  - problem poszerzania UE o kraje Europy Środkowo-Wschodniej.
- c) Unia - problemy i perspektywy u schyłku XX wieku.
- 5. Integracyjne idee i dążenia w Europie Środkowej i Wschodniej.**
- a) Uwarunkowania współpracy i integracji regionalnej.
- b) Instytucjonalne rozwiązania i perspektywy ich rozwoju.
- c) Droga do Unii Europejskiej.

Bibliografia:

- Z.Cesarz, E.Stadtmüller: Problemy polityczne współczesnego świata, Wrocław 1996
- A.Ciupiński: Podstawowe elementy współczesnej strategii Francji, Warszawa 1997 (AON)
- Europa od A do Z: podręcznik integracji europejskiej, Gliwice 1996
- Europejskie struktury współpracy: Informator, Warszawa 1997
- J.Kukułka: Historia współczesnych stosunków międzynarodowych 1945-1994, Warszawa 1994
- Międzynarodowe stosunki polityczne. Pod red. W.Molendowskiego i Cz.Mojsiewicza, Poznań 1996 –
- Mik C: Wspólna polityka bezpieczeństwa UE a system bezpieczeństwa ONZ. Aspekty prawne i polityczne, „Polska - Niemcy - Europa” 1996, nr 2, s.11-38
- Od współpracy do integracji. Warszawa 1996

- Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota, mechanizmy działania, zasięg. Pod red. Łoś-Nowak, Wrocław 1997
- Państwa narodowe w euroatlantyckich strukturach /pod red. J.Fiszera/, Warszawa 1995
- S. Parzymies: Unia Europejska. Europejskie struktury współpracy. PISM Warszawa 1995
- Polityka bezpieczeństwa Wspólnot Europejskich: w poszukiwaniu nowego wymiaru, Warszawa 1993
- Prawo w stosunkach międzynarodowych. Wybór dokumentów. Oprac. S.Bieleń, Warszawa 1996
- Stosunki międzynarodowe: geneza, struktura, funkcjonowanie. Podręcznik akademicki pod red. E.Halizaka i R.Kuźniara, Warszawa 1996 /część pierwsza/;
- Unia Zachodnioeuropejska a NATO, Warszawa 1995
- UZE a Europa Środkowa i Wschodnia /dokumenty/. Oprac. J.Menkes, Warszawa 1994
- Wojciechowski J.A: Instytucje i porządek prawny Wspólnot europejskich, Warszawa 1995

plk dr Kazimierz Malak

T.10 Rosja w polityce światowej

1. Polityka zagraniczna Federacji Rosyjskiej:

- rozpad radzieckiego imperium zewnętrznego a następnie samego ZSRR,
  - Federacja Rosyjska - głównym sukcesorem ZSRR;
- a) Dwie koncepcje zorientowania polityki zagranicznej: euroatlantycka i euroazjatycka;
- Założenia polityki zagranicznej /kwiecień 1995/ - cezura.
  - zmiana kursu polityki zagranicznej. Priorytetowe relacje z Zachodem zostały podporządkowane "trosce o bezpieczeństwo na dawnym obszarze radzieckim".
- b) Priorytety polityki zagranicznej /12 stycznia 1996 roku J.Primakow/:
- działania na rzecz umocnienia integralności FR;
  - pogłębienie procesów integracyjnych w ramach WNP;
  - stabilizacja sytuacji na poziomie regionalnym;
  - zapobieganie powstawaniu nowych ognisk napięć na świecie
  - niedopuszczenie do rozprzestrzeniania broni masowej zagłady.

- większe zainteresowanie krajami Europy Środkowo-Wschodniej.
- c) Udział Rosji w konstruowaniu nowego światowego ładu politycznego;
- d) Główne zadanie rosyjskiej polityki zagranicznej - integracja FR, jako wielkiego mocarstwa, z rynkiem światowym.
- celem jest utrzymywanie dynamicznej równowagi między mocarstwami: "strategia równego dystansu".
- e) Ranking geograficzny priorytetów rosyjskiej polityki zagranicznej: (1) WNP; (2) Stany Zjednoczone; (3) Europa Zachodnia; (4) Daleki Wschód; (5) Europa Wschodnia; (6) Bliski Wschód.

2. Rosja i Wspólnota Niepodległych Państw

- 8 grudnia 1991 r. - WNP (Rosja, Białoruś i Ukraina);
  - 21 grudnia 1991 r. w Ałma-Atcie dołączyło dalszych 8 republik - Kazachstan, Uzbekistan, Kirgistan, Tadżykistan, Turkiestan, Armenia, Azerbejdżan i Mołdowa (Mołdawia). Po dwóch latach przyłączyła się Gruzja.
- a) "Strategia polityki Federacji Rosyjskiej wobec państw - stron Wspólnoty Niepodległych Państw" /14 września 1995 r./
- „nadrzędnym celem polityki Rosji wobec krajów WNP jest stworzenie sojuszu państw, zintegrowanym pod względem gospodarczym i politycznym, mogącego aspirować do zajęcia godnego miejsca we wspólnocie światowej”. Cztery priorytetowe zadania: (1) utrzymanie skutecznej stabilności na terytorium WNP w sferze: politycznej, wojskowej, gospodarczej, prawnej i humanitarnej; (2) udzielenie pomocy krajom WNP w tworzeniu organizmów państwowych stabilnych politycznie i gospodarczo, prowadzących politykę przyjazną wobec Rosji; (3) umocnienie roli Rosji jako wiodącej siły w budowaniu nowego systemu stosunków międzynarodowych na obszarze postradzieckim; (4) wzmożenie procesów integracyjnych w WNP.
- b) 15 maja 1992 roku w Taszkencie podpisano „Traktat o bezpieczeństwie zbiorowym WNP” (tzw. Traktat Taszkiencki). Podpisały go: Rosja, Armenia, Kazachstan, Kirgistan i Uzbekistan. Później przystąpiły do niego inne kraje postradzieckie, z wyjątkiem Ukrainy, Mołdawii i Turkmenistanu, które w tej kwestii nie zajęły wyraźnego stanowiska. Traktat ma być podstawową strukturą bezpieczeństwa WNP, a jego istotą jest:

- stworzenie warunków do zapobiegania konfliktom i eliminowania zagrożeń pokoju;
- kolektywna obrona przed potencjalną agresją;
- popieranie suwerenności i integralności terytorialnej państw członkowskich.

c) główne założenia bezpieczeństwa zbiorowego WNP: (1) niepodzielność bezpieczeństwa; (2) równość; (3) wspólna odpowiedzialność; (4) respektowanie suwerenności i nie mieszania się w sprawy wewnętrzne państw członkowskich; (5) podejmowanie decyzji w sprawie bezpieczeństwa przy pełnym consensusie; (6) odpieranie agresji (lub chociażby tylko jej groźby) odpowiednio przygotowanymi siłami militarnymi.

d) Planowany przez Moskwę strategiczny kształt postradzieckiej struktury geopolitycznej na obszarze byłego ZSRR: trzon stanowić ma FR ściśle związana z Ukrainą, Kazachstanem i Białorusią, co pozwoli zachować Rosjanom kontrolę wojskową i polityczną nad regionami Zakaukazia i Kaukazu, Azji Centralnej a także w stopniu ograniczonym nad państwami bałtyckimi.

e) Koncepcja bezpieczeństwa zbiorowego WNP. Cztery strefy regionalne:

- zachodnia, wschodnia, środkowoazjatycka i kaukaska.
- strefy tworzy dziewięciu sygnatariuszy układu o bezpieczeństwie zbiorowym WNP, zawartego w 1992 roku.
- w niektórych przypadkach przewidziano współpracę z republikami, które nie podpisały układu: Ukrainą, Mołdawią i Turkmeni.
- strefę zachodnią tworzą: Białoruś oraz rosyjskie obwody - kaliningradzki i smoleński. W razie konieczności przyłączy się do nich Mołdawia i Ukraina.
- w strefie kaukaskiej znajdują się: Azerbejdżan, Armenia, Gruzja oraz rosyjskie republiki Kaukazu Północnego.
- strefa środkowoazjatycka składać się będzie z: Kirgizji, Tadżykistanu i Uzbekistanu oraz współpracującej z nimi „w pewnych kwestiach” Turkmenii.
- strefę wschodnią utworzą: Rosja, Kazachstan i część Kirgizji.
- Strefy bezpieczeństwa regionalnego powstaną na bazie wojsk stacjonujących w tych regionach. Nie przewidziano tworzenia nowych zgrupowań wojskowych ani przerzucania nowych jednostek do tych obszarów.

3) Współpraca z Zachodem

a) Stany Zjednoczone:

- celem Rosji globalne partnerstwo strategiczne;
- próba nawiązania przez Rosję strategicznego sojuszu ze Stanami Zjednoczonymi zakończyła się niepowodzeniem.

• podstawą stosunków tzw. "Deklaracja moskiewska", która obecny etap stosunków rosyjsko-amerykańskich określa jako "nowe stadium strategicznego partnerstwa opartego na równości, wzajemnej korzyści i uznaniu interesów narodowych każdej ze stron".

- różnice interesów: w Europie Środkowo-Wschodniej, na Bliskim Wschodzie i w Korei. Rosja i USA mają również odmienne spojrzenie na Chiny, Indie i Iran. Nie udało się połączyć interesów Rosji i Paktu Północnoatlantyckiego.

b) NATO:

- spory i dyskusje dotyczące rozszerzenia Paktu;
- cel dyplomacji rosyjskiej - spowolnienie rozszerzenia Sojuszu;
- tendencje reintegracyjne: koncepcja nowego bloku wojskowego - „anty-NATO”;

4) Azja i Bliski Wschód w polityce rosyjskiej:

- zbliżenie z Chinami;
- Japonia. Kwestia Wysp Kurylskich.

Literatura:

- Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku: red. Naukowa D.B.Bobrow, E.Halizak, R.Zięba, Warszawa 1997 /rozdział: XII/
- Z.Cesarz, E.Stadmüller: Problemy polityczne współczesnego świata, Wrocław 1996 /rozdział: VII/
- J.Kukułka: Historia współczesnych stosunków międzynarodowych 1945-1994, Warszawa 1994 /rozdziały: I, II, IV, VII, IX, XIII, XIV, XV, XIX, XX, XXI, XXV, XXIX, XXX/.
- K.Malak: Polityka bezpieczeństwa narodowego Federacji Rosyjskiej, Warszawa (AON) 1997 /rozdział: 2/.
- K.Malak: Polityka bezpieczeństwa i siły zbrojne Federacji Rosyjskiej, Warszawa 1996;
- A.Migranian : Rossija v poiskach identičnosti (1985-1995), Moskva 1997
- Rossija w poiskach strategii bezopasnostii (problemy bezopasnostii, ograniczenija vooruženij i mirotvorczestva) Red. A.G.Arbatov, Moskva 1996
- Staar R.F: The new military in Russia. Ten myths that shape the image, Annapolis 1996 - II 58980
- State building and military power in Russia and the new states of Eurasia, Armonk 1995

plk dr Kazimierz Malak

T.11 Stany Zjednoczone w polityce światowej

Nowa era stawia Stany Zjednoczone zarówno w obliczu wielu niebezpieczeństw, jak i w sytuacji sprzyjającej dalszemu postępowi klimatu bezpieczeństwa. Podstawowe zagrożenie, które decydowało o zagrożeniu USA w okresie zimnej wojny, zostało zastąpione nowym kompleksowym zestawem wyzwań.

Strategia państwa - w kwestii zdefiniowania i wyjścia naprzeciw tym wyzwaniom - opiera się na kilku kluczowych zasadach, które ukierunkowują politykę Waszyngtonu tak, aby stała na straży amerykańskiego bezpieczeństwa, dobrobytu i fundamentalnych wartości.

Przede wszystkim USA muszą przyjąć na siebie funkcję globalnego przywódcy. Nie oznacza to bycia żandarmem świata, a wynika z faktu bycia głównym mocarstwem gospodarczym i wojskowym świata oraz siły demokratycznych wartości.

1. Przywództwo. Przede wszystkim przez działania dyplomacji prewencyjnej polegające na: wspieraniu demokracji; pomocy gospodarczej; zagranicznej obecności wojskowej; współdziałaniu armii amerykańskiej z armiami obcymi; udziale w negocjacjach na Bliskim Wschodzie i w innych regionach, w celu przyczynienia się do rozwiązywania problemów, redukcji napięć i neutralizowania konfliktów, zanim przerodzą się w kryzysy.
2. Zaangażowanie. Musi być ono: selektywne, skupione na zagrożeniach, których wpływ na interesy amerykańskie jest znaczny. Wykorzystanie odpowiednich elementów - gotowość do działań jednostronnych wówczas, gdy chodzi o amerykańskie interesy narodowe; w ramach sojuszu lub partnerstwa, gdy interesy amerykańskie są również interesami innych; oraz wielostronnych, gdy interesy amerykańskie są bardziej ogólnej natury, a problemy mogą być skutecznie rozwiązane przy udziale społeczności międzynarodowej.
3. Długofalowe interesy narodowe (nie - racja stanu). Interesy te są ostatecznie definiowane poprzez wymogi bezpieczeństwa USA. Są to: fizyczna obrona kraju; utrzymanie dobrobytu gospodarczego; bezpieczeństwo ekologiczne; zapewnienie trwałości wartości amerykańskich; realizowane poprzez poszerzenie wspólnoty narodów demokratycznych.
4. Strategia bezpieczeństwa narodowego. Główne cele:

a) wzmocnienie własnego bezpieczeństwa: odpowiednia i właściwie zlokalizowana zdolność wojskowa; umiejętność odniesienia zwycięstwa w dwóch dużych i jednoczesnych konfliktach regionalnych; podejmowanie odpowiednich wysiłków dyplomatycznych, gospodarczych i obronnych obejmujących porozumienia o kontroli zbrojeń dla zmniejszenia możliwości konfliktu oraz wzmocnienia stabilności.

b) wspieranie narodowego dobrobytu. Dynamiczna i zintegrowana polityka gospodarcza. Działanie na rzecz wolnych i otwartych rynków za granicą. Wspieranie trwałego rozwoju.

c) promowanie demokracji. Realizacja programu poszerzenia obszaru demokracji, poprzez koncentrację wysiłków na wzmacnianiu procesów demokratycznych w kluczowych państwach, będących nowo powstałymi demokracjami, w tym w Europie Środkowej i Wschodniej oraz Rosji i Ukrainie.

Literatura:

- Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku: red. naukowa D.B.Bobrow, E.Halizak, R.Zięba, Warszawa 1997 /rozdział: X, XXV/
- H.Kissinger: Dyplomacja, Philip Wilson - Warszawa 1997 /rozdziały: 30-31/
- J.Kukułka: Historia współczesnych stosunków międzynarodowych 1945-1994, Warszawa 1994 /rozdziały: I, II, IV, VII, IX, XIII, XIV, XV, XIX, XX, XXI, XXV, XXIX, XXX/.
- J.Mercer: Reputation and international politics, London 1996
- K.Piątkowski: Polityka bezpieczeństwa i siły zbrojne USA, Warszawa 1995 (Studia i Materiały Nr 26 - Biuro Prasy i Informacji MON)
- Szlachetny szeryf czy żandarm świata? „Forum” 1997, nr 51-52, s. 7

pplk dr W.Śmialek

T.14 Nowe mocarstwa regionalne - tendencje w polityce zagranicznej

1. Kryteria i wyznaczniki mocarstwowości.
2. Uwarunkowania mocarstwowości.
3. Zmiany w układzie sił.

4. Regionalizacja w ujęciu:

- a) gospodarczym,
- b) politycznym,
- c) militarnym,

5. Regionalizacja w ujęciu:

- a) europejskim,
- b) azjatyckim,
- c) afrykańskim,
- d) amerykańskim.

6. Perspektywy mocarstw regionalnych.

Bibliografia:

- P. Kennedy. Mocarstwa Świata. Narodziny, rozkwit, upadek. Warszawa 1994
- Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, funkcjonowanie. Red.nauk. E.Halizaka i R.Kuźniara, Warszawa 1994

pplk dr W.Śmialek

T.15 Współczesne problemy globalizacji i regionalizacji w stosunkach międzynarodowych

1. Problemy globalne. Pojęcie i istota.
2. Problem ludnościowy.
3. Problem dysproporcji rozwojowych.
4. Problem ekologiczny.
5. Regionalizm w stosunkach międzynarodowych.
6. Pojęcie i istota.
7. Regionalizm polityczno-wojskowy.
8. Regionalna współpraca gospodarcza.
9. Regionalizm morski.
10. Funkcja regionalizmu w stosunkach międzynarodowych.

Bibliografia:

- Cz.Mojsiewicz. Problemy globalne (w:) Międzynarodowe stosunki polityczne ... op.cit.
- E. Halizak, R.Kuźniar, Regionalizm w stosunkach międzynarodowych. (w:) Stosunki międzynarodowe (op.cit...)
- Polska w środowisku międzynarodowym. Problemy współzależności. Red. E.Halizak, M.Tabor. Warszawa 1993
- M.Pietraś. Bezpieczeństwo ekologiczne w Europie. Lublin 1996.

ppłk dr W.Śmiałek

T.22 Międzynarodowa współpraca wojskowa Polski - umowy i porozumienia

1. Międzynarodowa współpraca wojskowa.
2. Uwarunkowania współpracy wojskowej RP.
3. Miejsce współpracy wojskowej w systemie zobowiązań międzynarodowych RP.
  - a) Traktaty i układy.
  - b) Umowy rządowe.
  - c) Umowy resortowe.
4. Współpraca wojskowa w ramach struktur organizacji międzynarodowych.
  - a) ONZ
  - b) OBWE
5. Regionalna współpraca wojskowa.
  - a) Grupa Wyszehradzka
  - b) Niemcy- Dania - Polska
6. Współpraca wojskowa RP z NATO.
  - a) Partnerstwo dla Pokoju
  - b) Osiągnięcie interoperacyjności SZ RP z NATO
7. Perspektywy współpracy wojskowej RP.

Bibliografia:

- W. Śmiałek. Międzynarodowa współpraca wojskowa RP (w:) Od konfliktów do partnerskiej współpracy. Red. J. Kukułka, L. Łukaszuk. Warszawa 1997
- Uwarunkowania bezpieczeństwa i obronności Polski. Aspekty prawnomiędzynarodowe i polityczne. Red. L. Łukaszuk, W. Kostecki. Warszawa 1995
- Współpraca zagraniczna WP (w:) Wojsko Polskie. Informator 95. Warszawa 1995
- Umowa między Państwami - Stronami NATO a innymi Państwami uczestniczącymi w Partnerstwie dla Pokoju, dotycząca statusu ich sił zbrojnych oraz jej Protokołu Dodatkowego (SOFA Pfp)

pplk dr W. Mathea

T.23 Siły zbrojne we współczesnych stosunkach międzynarodowych

Operacje i misje pokojowe.

1. Rola sił zbrojnych w kształtowaniu bezpieczeństwa militarnego państwa - umowy międzynarodowe.
2. Zasady użycia sił zbrojnych w wymiarze wewnątrzpaństwowym i poza granicami.
3. Zasady wykorzystania sił zbrojnych państwa w operacjach i misjach pokojowych.
4. Operacje pokojowe typu „peace keeping” i „peace making”.
5. Udział sił zbrojnych RP w operacjach i misjach pokojowych - wnioski i doświadczenia.

Bibliografia:

- Cz. Dęga, Udział Wojska Polskiego w misjach pokojowych ONZ. Wyd. AON 1995
- J. Kukułka, L. Łukaszuk, Od konfliktów do partnerskiej współpracy. Wyd. AON 1997
- L. Zapałowski., Operacje pokojowe ONZ. Wyd. KAW, Kraków 1989
- G. Evans, Współpraca dla pokoju. Wyd. PISM/MSZ, Warszawa 1994
- J. Markowski, Polska w operacjach pokojowych. Operacje pokojowe ONZ. Wyd. Biuro Prasy i Informacji MON, Studia i Materiały nr 9/1994

pplk dr W. Śmiałek

T.26 Rola OBWE w Europejskim systemie bezpieczeństwa i zadania wynikające z Kodeksu Budapeszteńskiego

1. Modele bezpieczeństwa i system międzynarodowy.
2. KBWE i Akt Końcowy.
3. Deklaracja zasad rządzących stosunkami między państwami uczestniczącymi w KBWE.
4. Ewolucja KBWE.
5. Konferencje przeglądowe.
  - a) Belgrad
  - b) Madryt
  - c) Sztokholm
  - d) Wiedeń
  - e) Paryż - Paryska Karta dla Nowej Europy.
5. Kodeks postępowania w polityczno-militarnych aspektach bezpieczeństwa. Budapeszt 1994
6. Treść Kodeksu i zobowiązania państw.
7. OBWE

Bibliografia:

- A.D.Rotfeld. Europejski system bezpieczeństwa *in statu nascendi*. Warszawa 1990
- Cz. Marcinkowski. Kodeks postępowania w polityczno-militarnych aspektach bezpieczeństwa. Treść. Znaczenie. Zobowiązania. Warszawa 1996

pplk dr W. Mathea

T.28 Zagrożenia militarne Polski - stan i prognoza

1. Omówienie pojęć podstawowych:
  - pojęcie zagrożenia militarne;
  - pojęcie prognozy.

2. Źródła zagrożeń militarnych RP:

- zagrożenia polityczne;
- zagrożenia ekonomiczne;
- zagrożenia ekologiczne;
- zagrożenia społeczne;
- problem mniejszości narodowych.

3. Prognoza rozwoju sytuacji militarno-politycznej w rejonie Europy Środkowo-Wschodniej:

- prognozy rozwoju stosunków bilateralnych między Polską a sąsiadami (warianty: pesymistyczny i optymistyczny) i wynikające z nich zagrożenia militarne RP,
- możliwości uwikłania się RP w konflikty międzynarodowe o charakterze lokalnym;
- możliwość zaangażowania RP w konflikt o charakterze globalnym.

4. Scenariusze możliwego rozwoju sytuacji militarno-politycznej w otoczeniu RP.

Bibliografia:

- A.Madejski, J.Zieliński, Prognoza sytuacji polityczno-militarnej i wynikających z niej zagrożeń RP. Wyd. AON 1994
- Metodyka, ocena i prognoza zagrożeń RP. Wyd. AON, 1991
- W.Mathea, W.Bułka, Wybrane problemy metodyki prognozowania rozwoju nauk wojskowych. Wyd. AON 1984
- Cz.Gozdecki, T.Zawada, Wybrane metody statystyczne w prognozowaniu wojskowym. Wyd.MON, Warszawa 1978
- S.Dworecki, Od konfliktu do wojny. Wyd.BUWIK, Warszawa 1996
- J.Marczak, J.Pawłowski, O obronie militarnej Polski przełomu XX-XXI wieku. Wyd. Bellona, Warszawa 1995
- J.Kukułka, L.Łukaszuk, Od konfliktu do partnerskiej współpracy. Wyd. AON 1997
- K.Malak. Polityka bezpieczeństwa i siły militarne Rosji. Wyd. BPi I MON, Studia i Materiały, nr 39/96

Część II

PRAWO MIĘDZYNARODOWE PUBLICZNE

Prof. zw. dr hab. Leonard Łukaszuk

T.40 Przedmiot i aktualne problemy prawa międzynarodowego publicznego

1. Wprowadzenie metodyczne w problematykę.
2. Podmioty prawa międzynarodowego - państwo (jednolite, złożone, wspólnoty), państwa o ograniczonej zdolności do czynności prawnych w stosunkach międzynarodowych (państwa zależne, minipaństwa, państwa trwale neutralne; inne podmioty (narody realizujące prawo do samostanowienia, organizacje międzynarodowe, Stolica Apostolska, osoby fizyczne i prawne). Uznanie międzynarodowe (państwa, rządu, powstańców za stronę wojującą, uznanie za naród). Sukcesja państw i jej modele w świetle konwencji z 1978 i 1983 r. Odpowiedzialność międzynarodowa państwa, jej rodzaje i formy.
3. Terytorium w prawie międzynarodowym - terytorium państwowe (jego istota, skład i ochrona integralności; zwierzchnictwo terytorialne i jego szczególne ograniczenia (demilitaryzacja i neutralizacja terytorium, bazy wojskowe, dzierzawa); nabycie i utrata terytorium państwowego (cesja m.in. w traktatach pokoju, efektywna okupacja-zawłaszczenie, zasiedzenie, przyrost, zawojowanie - podbój, utrata terytorium w wyniku działania sił przyrody lub derelikcji -porzucenia); granice - pojęcie rodzaje, kształtowanie, zasada ich nienaruszalności, kształtowanie się granic Polski po II wojnie światowej, rzeki międzynarodowe; obszary morskie (wchodzące w skład terytorium państwowego, podlegające ograniczonej jurysdykcji lub suwerenności państwa nadbrzeżnego poza granicami jurysdykcji państwowej, międzynarodowe cieśniny i kanały morskie; obszary podbiegunowe (Arktyka, Antarktyda); przestrzeń powietrzna i kosmiczna - status i zasady korzystania z tych przestrzeni.
4. Ludność w prawie międzynarodowym - obywatelstwo, cudzoziemcy, azyl terytorialny, ekstradycja przestępców, międzynarodowa ochrona praw człowieka w systemie ONZ, Rady

Europy i KBWE/OBWE - główne elementy systemu ochrony, regulacje prawnomiędzynarodowe, poszczególne grupy chronione, zakaz dyskryminacji, środki i organy międzynarodowej kontroli przestrzegania praw człowieka.

5. Organizacje międzynarodowe - pojęcie i rodzaje (rządowe i pozarządowe organizacje wyspecjalizowane ONZ) oraz funkcje; podmiotowość organizacji rządowych oraz rodzaje i charakter prawny uchwał podejmowanych przez ich organy. Międzynarodowe organizacje rządowe poza systemem ONZ - organizacja współpracy politycznej i wojskowej, europejskie i pozaeuropejskie organizacje regionalne.
6. Aktualne problemy oraz funkcje i kierunki rozwoju współczesnego prawa międzynarodowego.
7. Główne wartości i elementy składowe współczesnego porządku międzynarodowego kształtującego współzycie międzynarodowe (moralność międzynarodowa, słuszność międzynarodowa, prakseologia, normy polityczne, kurtuazja, normy zewnątrzpaństwowe, aksjologia, wartościowanie, sprawiedliwość międzynarodowa, prawo natury a prawo międzynarodowe).

Bibliografia:

- R. Bierzanek, J. Symonides, Prawo międzynarodowe publiczne, PWN 1996, rozdz. I-VII (§ 1-4),
- J. Gilas, Prawo międzynarodowe, Wyd. Comer, Toruń 1995, rozdz. I-IX
- L. Łukaszuk, A. Skowroński, Międzynarodowe prawo pokoju i bezpieczeństwa, Wyd. AON 1996, s. 398-427

Prof.zw.dr hab. Leonard Łukaszuk

T.41 Regulacja prawna współpracy międzynarodowej

1. Umowa-główne źródło prawa międzynarodowego i instrument kształtowania współpracy międzynarodowej. Znaczenie prawa traktatów.
2. Definicja i klasyfikacja umów międzynarodowych oraz ich budowa
3. Procedura zawierania umów międzynarodowych: ustalenie tekstu i podpisanie umowy, ratyfikacja i wejście w życie, przystąpienie do umowy, rejestracja i publikacja umów, typowe klauzule w umowach.
4. Zakres mocy obowiązującej umów międzynarodowych: obowiązywanie w czasie i przestrzeni, zastrzeżenia do umów, zakres mocy obowiązującej umów wobec państw trzecich.
5. Zmiany umowy międzynarodowej- nieważność, wygaśnięcie i zawieszenie stosowania umów: nieważność umów, *ius cogens*, wygaśnięcie umowy, wypowiedzenie umowy, zawieszenie stosowania umowy.
6. Wpływ konfliktu zbrojnego (wybuchu wojny) na umowy międzynarodowe.
7. Obowiązek przestrzegania i zasady interpretacji umów międzynarodowych: *pacta sunt servanda*, środki zabezpieczające wykonywanie umów, interpretacja umów międzynarodowych.
8. Prawo traktatów państw i organizacji międzynarodowych - konwencja wiedeńska o prawie traktatów z 23 maja 1969r. oraz konwencja wiedeńska o sukcesji państw w odniesieniu do umów międzynarodowych z 23 sierpnia 1978r. (zob.Dz.U. 1990, nr 74, poz.439, załącznik oraz „Zbiór Dokumentów” PISM-MSZ 1978, nr 11 poz.204, s.1583-1616)

Bibliografia:

- R.Bierzanek, J.Symonides, Prawo międzynarodowe publiczne, Prawo międzynarodowe publiczne, PWN 1996, rozdz. III (§ 2-6),
- J.Gilas, Prawo międzynarodowe, Wyd.Comer, Toruń 1995, rozdz. IV

prof.dr hab. S.Korycki

T.42 Problematyka prawno-międzynarodowa oraz bezpieczeństwa i obronności państwa w nowej Konstytucji RP

1. Zagadnienia źródeł prawa; prawo wewnętrzne a prawo międzynarodowe i wspólnotowe.
2. Rola organów władzy ustawodawczej w kształtowaniu polityki - zagranicznej państwa.
3. Rola organów władzy wykonawczej w kształtowaniu stosunków z innymi państwami.
4. Kompetencje naczelnych organów państwowych w sferze bezpieczeństwa i obronności państwa.
5. Unormowania konstytucyjne odnoszące się do Sił Zbrojnych.
6. Uregulowania dotyczące stanów nadzwyczajnych jako instytucji prawnej związanej z bezpieczeństwem i obronnością państwa oraz użyciem Sił Zbrojnych.

Bibliografia:

- Konstytucja RP
- „Polskie prawo konstytucyjne” (red. W.Skrzydło), Lublin 1997
- Prawo międzynarodowe i wspólnotowe w wewnętrznym porządku prawnym. (Red. M.Kruk), Warszawa 1997, Wyd. Sejmowe
- Ł.Łukaszuk. Konstytucja a prawo międzynarodowe. (w:) Konstytucja i gwarancje jej przestrzegania. Warszawa 1996, Wyd.T.K. s. 397-412

pplk dr W.Śmiałek

T.44 Umowy międzynarodowe Polski o dobrosąsiedzkich stosunkach i współpracy

1. Prawno-traktatowe uwarunkowania współpracy międzynarodowej.
2. Konwencja wiedeńska o prawie traktatów z 23 maja 1969 roku.
3. Polska polityka-zagraniczna. Cele i zasady.
4. Miejsce traktatów i układów o dobrym sąsiedztwie i współpracy w systemie zobowiązań międzynarodowych RP.

5. Traktaty i układy zawarte przez RP :

- a) z sąsiadami
- b) z innymi państwami.

Bibliografia:

- R.Kupiecki, K.Szczepaniak. Polityka zagraniczna Polski 1918-1994. Warszawa 1995
- Polityka zagraniczna Państwa. Red.nauk. J.Kukułka i R.Zięba. Warszawa 1992
- Traktat o przyjaźni i solidarności między RP a Republiką Francuską z 9.04.1991 (w:) Dz.U. 81/92
- Układy o podstawach współpracy między Polską a CSRF i Węgrami (Dokumenty). Materiały i Dokumenty BSE KS nr16/92

prof. zw. dr hab. Leonard Łukaszuk

**T.47 Międzynarodowe prawo pokoju i bezpieczeństwa
(prawo przeciwwojenne)**

1. Wprowadzenie w problematykę studiów nad pokojem i bezpieczeństwem międzynarodowym.
2. Obowiązek współdziałania państw na rzecz utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa - w systemie ONZ, w ramach organizacji regionalnych oraz w umowach dwustronnych.
3. Podstawowe zasady międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa w systemie ONZ, w regionalnych systemach bezpieczeństwa, w wielostronnych systemach pomocy wzajemnej oraz w umowach dwustronnych.
4. Zasada niestosowania siły lub groźby użycia siły w stosunkach międzynarodowych w świetle Karty Narodów Zjednoczonych i w dokumentach konstytucyjnych ONZ oraz w umowach międzynarodowych - wielostronnych, regionalnych i dwustronnych. Skutki naruszania zakazu stosowania siły.
5. Środki zapobiegania naruszeniom pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego: pokojowe załatwianie sporów; zapobieganie nagłej napaści i środki budowy zaufania i bezpieczeństwa,

demilitaryzacja, kontrola zbrojeń i rozbrownienie oraz zakazy stosowania broni jako instrument kontroli zbrojeń.

6. Legalne, przymusowe środki reakcji na naruszenie pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego: prawo do samoobrony indywidualnej lub zbiorowej; przymusowe środki o charakterze niewojuskowym; akcje w ramach ONZ w razie zagrożenia pokoju, naruszenia pokoju i aktów agresji (operacje pokojowe, zapobieganie sporom i konfliktom).
7. Bezpieczeństwo obrotu międzynarodowego i zapobieganie przestępstwom międzynarodowym i ich zwalczanie.

Bibliografia:

- L.Łukaszuk, A.Skowroński, Międzynarodowe prawo pokoju i bezpieczeństwa. Materiały i komentarze. Wyd.AON, Warszawa 1996
- L.Łukaszuk, S.Korycki, W.Kostecki, Badania i nauczanie zagadnień prawa i bezpieczeństwa międzynarodowego.

plk dr K.Malak

pplk dr A.Ciupiński

T.45 Rola ONZ w kształtowaniu światowego bezpieczeństwa militarnego

1. System bezpieczeństwa zbiorowego a normotwórcza działalność ONZ:

■ Gwarancje wynikające z Karty Narodów Zjednoczonych. Karta NZ ujmuje sprawę bezpieczeństwa każdego państwa-członka NZ do zapewnienia sobie bezpieczeństwa w ramach samoobrony (art.51), i że obowiązek utrzymania lub przywrócenia pokoju i bezpieczeństwa powierzono Radzie Bezpieczeństwa (art.52). Prawo do utrzymania odpowiedniego potencjału obronnego oraz sił zbrojnych.

■ Rola Zgromadzenia Ogólnego, Rady Bezpieczeństwa i Trybunału Sprawiedliwości.

- Normotwórcza działalność ONZ. Zasada bezpieczeństwa dla ludzi a nie tylko dla państw. Imperatyw prewencji. Zasługi ONZ w kodyfikacji prawa międzynarodowego.
2. Obowiązek współdziałania na rzecz utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Zasady i główne dziedziny współdziałania na rzecz pokoju i bezpieczeństwa. Kompetencje głównych organów ONZ w tym zakresie.
- Deklaracja zasad prawa międzynarodowego dotyczących przyjaznych stosunków i współpracy między państwami z 24.10.1994 r.
3. Zakaz stosowania siły w Karcie Narodów Zjednoczonych. Konkretyzacja zakazu stosowania siły w dokumentach konstytucyjnych Organizacji Narodów Zjednoczonych (art. 52, paragraf 4). Dopuszczalność użycia siły w trzech przypadkach.
- definicja agresji /14.12.1974/
  - Deklaracja w sprawie niedopuszczalności interwencji i ingerencji w wewnętrzne sprawy państw /9.12.1981/
  - Deklaracja w sprawie zwiększenia skuteczności zasady powstrzymywania się od groźby użycia siły w stosunkach międzynarodowych /18.11.1987/
4. System pokojowego załatwiania sporów w Karcie Narodów Zjednoczonych.
- I Konwencja Haska o pokojowym załatwianiu sporów międzynarodowych /18.10.1907/
  - System pokojowego załatwiania sporów w Karcie NZ: Zasady pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych; Środki i procedury pokojowego załatwiania sporów; Kompetencje głównych organów Narodów Zjednoczonych w dziedzinie pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych;
5. Akcje w ramach ONZ w razie zagrożenia pokoju, naruszenia pokoju i aktów agresji:
- Operacje utrzymania pokoju ONZ;
  - Zapobieganie sporom i konfliktom mogącym zagrażać lub naruszać międzynarodowy pokój i bezpieczeństwo.

Literatura:

- B. Boutros-Ghali: Program dla pokoju 1995, Warszawa 1995;
- W. J. Durch: Organizacja Narodów Zjednoczonych a bezpieczeństwo zbiorowe, Warszawa (AON) 1993;
- Gareth Evans: Współpraca dla pokoju. Agenda na lata dziewięćdziesiąte i następne, Warszawa 1994 B. Boutros-Ghali: Program dla pokoju 1995, Warszawa 1995;

- L. Łukaszuk, A. Skowroński: Międzynarodowe prawo pokoju i bezpieczeństwa. Materiały i komentarze, Warszawa (AON) 1996,
- Prawo w stosunkach międzynarodowych. Wybór dokumentów: oprac. S. Bieliń, Warszawa 1996, /rozdział: I, V, VI/.
- E. Rokicki: Organizacja Narodów Zjednoczonych w systemie światowego bezpieczeństwa, Warszawa (AON) 1994;
- Stosunki międzynarodowe - geneza, struktura, funkcjonowanie. Podręcznik akademicki pod red. E. Halizaka i R. Kuźniara, Warszawa 1996,
- R. Sonnenfeld: ONZ jako czynnik utrzymania pokoju - prawo a praktyka, „Sprawy Międzynarodowe” 1993, nr 3
- Uwarunkowania bezpieczeństwa i obronności Polski. Aspekty prawnomiędzynarodowe i polityczne, red. naukowa L. Łukaszuk, W. Kostecki, Warszawa 1995
- E. A. Wesołowska: Współpraca między narodami i wychowanie dla pokoju - problemy społeczne i pedagogiczne, Toruń 1993

Prof.dr hab. L. Łukaszuk
Dr Andrzej Skowroński (MSZ)

T.48 Pokojowe załatwianie sporów i zakaz uciekania się do stosowania siły w stosunkach międzynarodowych

1. Pojęcie i podział sporów międzynarodowych:
  - a) Wprowadzenie w problematykę.
  - b) Definicja sporu i konfliktu międzynarodowego.
  - c) Rodzaje sporów międzynarodowych.

2. Środki pokojowego załatwiania sporów:
  - a) Podział środków załatwiania sporów.
  - b) Rokowania (negocjacje).
  - c) Dobre usługi i mediacje.
  - d) Komisje badań.
  - e) Koncyliacja.

3. Sądy międzynarodowe:

- a) Geneza i rozwój sądownictwa międzynarodowego.
- b) Arbitraż międzynarodowy.
- c) Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości (organizacja, kompetencje, postępowanie).
- d) Stałe sądy regionalne w Europie (Trybunał Wspólnot Europejskich w Luksemburgu, Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu).
- e) Międzynarodowy Trybunał Prawa Morza w Hamburgu.

4. Załatwianie sporów w organizacjach międzynarodowych:

- a) Załatwianie sporów w systemie Ligi Narodów i ONZ.
- b) Załatwianie sporów w innych organizacjach międzynarodowych oraz przez Międzynarodowy Ośrodek Regulowania Sporów Inwestycyjnych.

5. Inne niesądowe-konsultacyjne, pokojowe środki i procedury załatwiania sporów międzynarodowych.

6. Niewojenne środki przymusu: represalia i retorsje (embargo, blokada pokojowa, okupacja pokojowa) - stosowane w sporach między państwami.

Bibliografia:

- A.Kłafkowski, Prawo międzynarodowe publiczne. Wyd. IV, rodz.IX
- R.Bierzanek, J.Symonides, Prawo międzynarodowe publiczne (1996), rozdz.IX
- G.Evans, Współpraca dla pokoju, PISM-MSZ 1994
- J.Kukułka, L.Łukaszuk, (red.). Od konfliktów do partnerskiej współpracy. Wyd.AON 1997
- L.Łukaszuk, A.Skowroński, Międzynarodowe prawo pokoju i bezpieczeństwa. Wyd.AON 1996, r.IV, pkt.1. Materiały i komentarze.
- R.Bierzanek, J.Symonides, Prawo międzynarodowe publiczne (1996), rozdz. IX
- G.Evans, Współpraca dla pokoju, PISM-MSZ 1994
- J.Kukułka, L.Łukaszuk, (red.), Od konfliktów do partnerskiej współpracy. Wyd.AON 1997
- J.Sutor, Pokojowe załatwianie sporów międzynarodowych. Ossolineum 1979
- L.Łukaszuk, A.Skowroński, Międzynarodowego prawo pokoju i bezpieczeństwa. Wyd.AON 1996, r.IV, pkt.1 Materiały i komentarze.
- M.Iwanejko, Spory międzynarodowe. Studium prawnopolityczne, Warszawa 1976
- K.Kocot, Rokowania dyplomatyczne (Prawomiędzynarodowe sposoby regulowania sporów). Wrocław 1969

- M.Paszkowski, *Peaceful Settlement of Disputes and the System of Security and Cooperation in Europe*, *Studies on International Relations* 1975, nr 4

Prof. zw. dr hab. Leonard Łukaszuk
Dr Andrzej Skowroński (MSZ)

T.49 Światowy proces rozbrojeniowy - stan i perspektywy

1. Demilitaryzacja, kontrola zbrojeń i rozbrojenie - w świetle prawa międzynarodowego (w tym Karty NZ). Rozwój historyczny.
2. Demilitaryzacja obszarów o ogólnym znaczeniu międzynarodowym.
3. Strefy bezatomowe
4. Ograniczenie zbrojeń i rozbrojenie w dziedzinie broni masowej zagłady. Rokowania rozbrojeniowe.
5. Układy o ograniczeniu zbrojeń i rozbrojeniowe między Stanami Zjednoczonymi Ameryki a ZSRR (Rosją).
6. Środki mające na celu przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu się broni masowej zagłady i kontrolę transferu broni konwencjonalnej.
7. Prawnomiędzynarodowe zakazy stosowania broni jako instrument kontroli zbrojeń.
8. Polskie inicjatywy rozbrojeniowe.

Bibliografia:

- Biuletyny, bibliografie i opracowania tematyczne UNIDIR dostępne w Bibl.MSZ ul.Warecka 1a; Są to następujące publikacje:
 - UNIDIR - United Nations Institute for Disarmament Research Genewa: Research Reports, Research Papers, UNIDIR Newsletter (kwartalnik). Zob. np.: D.Cipollone. *The Fissile Material Cut-Off, Debate: A Bibliographical Survey*, Geneva: 1996
- R.Bierzanek, J.Symonides, *Prawo międzynarodowe publiczne* (1996) rozdz.X, §4 (Rozbrojenie).
- T.Łoś-Nowak, *Problem rozbrojenia w polskiej polityce zagranicznej*, KAW Warszawa 1985

- L. Łukaszuk, A. Skowroński, Międzynarodowe prawo pokoju i bezpieczeństwa. Materiały, Wyd. AON 1996, rozdz. IV, pkt.3
- W. Multan, Porozumienia rozbrojeniowe po drugiej wojnie światowej. PISM 1985
- J. Porro i in. (red.) The nuclear age reader. New York 1989

Prof. zw. dr hab. Leonard Łukaszuk

T.53 Międzynarodowe prawo konfliktów zbrojnych (prawo wojenne) zakazane metody i środki walki oraz zasady i działania humanitarne.

1. Wprowadzenie w problematykę wykładu. Wskazania metodyczne dotyczące źródeł regulacji prawnomiędzynarodowych i podstawowej literatury przedmiotu.
2. Zakres i podstawowe pojęcia prawa konfliktów zbrojnych (wojna, konflikt zbrojny, użycie siły, napaść - agresja)
3. **Prawo wojenne** (ius in bello) - zagadnienia i zasady ogólne.
4. Międzynarodowe reguły walki zbrojnej: ich kształtowanie się w unormowaniach międzynarodowych, status poszczególnych grup osobowych znajdujących się na obszarach działań wojennych, teatry działań wojennych i obiekty wyłączone z walki na mocy umów międzynarodowych.
5. Zakazane środki walki zbrojnej: zakazy i ograniczenia w użyciu broni masowego rażenia.
6. Zakazane metody walki: gwarancje podstawowe ukształtowane na grupie międzynarodowych praw człowieka reguły minimalne Konwencji genewskich i ich protokołów dodatkowych, podstawowe zakazy w metodach walki.
7. Zakazane treści wojny psychologicznej: zakaz propagandy agresji, ludobójstwa, zbrodni wojennych, zakaz zachęcania do służby w armii nieprzyjaciela i jego wspierania oraz zakaz propagandy nieprzestrzegania zasad prawa międzynarodowego.
8. Wyjątkowe odstępstwa w sposobach walki zbrojnej: samoobrona; konieczność wojenna (wojskowa) według reguł haskich i konwencji genewskich. Wyjątki te dotyczą głównie własności, a nie osób; represalia stosowane w celu zmuszania przeciwnika do zaniechania popełnianego bezprawia.

9. Reguły walki w wojnie na morzu.
10. Działania wojenne powietrznych sił zbrojnych.
11. Porozumienia między stronami wojującymi: parlamentarze, paszporty wojskowe i inne dokumenty, kartele porozumienia o wymianie jeńców, kapitulacja, rozejm, zawieszenie broni, preliminaria pokojowe i traktat pokoju (podlega ratyfikacji).
12. **Międzynarodowe prawo humanitarne:** przedmiot i rozwój, status jeńców, ochrona ludności cywilnej, status Obrony Cywilnej, ochrona dóbr kultury, okupacja wojenna - zasady ogólne, neutralność w wojnie państw i osób, akcje pokojowe ONZ - rodzaje i zasady prawne ich działania.
13. **Międzynarodowe prawo karne:** pojęcie, zakres i rozwój, prace nad międzynarodowym kodeksem karnym, prawo norymberskie, współczesne zasady międzynarodowe odpowiedzialności karnej, trybunały międzynarodowe.

Bibliografia:

- A.Kłafkowski, Prawo międzynarodowe publiczne, Wyd.IV, rozdz.X - Prawo a wojna.
- R.Bierzanek, J.Symonides, Prawo międzynarodowe publiczne (1966), rozdz.X (Prawo konfliktów zbrojnych)
- G.Evans, Współpraca dla pokoju. Wyd.PISM-MSZ 1994
- M.Fleming, Międzynarodowe prawo konfliktów zbrojnych. Prawo przeciwwojenne. Zbiór dokumentów (1991).
- J.Kukułka, L.Łukaszuk (red.). Od konfliktów do partnerskiej współpracy, AON 1997.
- T.Leško, Międzynarodowe prawo konfliktów zbrojnych (1982). Wyd. MON
- L.Łukaszuk, Międzynarodowe prawo humanitarne w systemie ochrony człowieka i humanizacji stosunków międzynarodowych. Wyd. AON 1995
- A.Makowski, M.Ilnicki, Prawo wojny morskiej. Wybrane zagadnienia ((1994, 1996)
- C.Marcinkowski, Kodeks postępowania w polityczno-militarnych aspektach bezpieczeństwa, MON 1996
- L.Łukaszuk, W. Śmiałek, D.Drewniacki (red.), Międzynarodowe konflikty zbrojne a ustalenia Haskiej konwencji o ochronie dóbr kultury. Studia i materiały. Wyd.AON 1997
- F.de Mulinen, Podręcznik prawa wojennego dla sił zbrojnych, „Bellona” 1994
- A.Skowroński, Siły pokojowe i operacje utrzymania pokoju ONZ. Wyd. AON 1998
- S.Derejczyk, G.Wójcik, Konflikty zbrojne we współczesnym świecie. Bibliografia za lata 1990-1996, Centralna Biblioteka Wojskowa, Warszawa 1997.

Część III

DYPLOMACJA WSPÓŁCZESNA

Prof. dr hab. Stefan KORYCKI

T. 43 Organy państwa w stosunkach międzynarodowych

- I. Organy wewnętrzne państwa kształtujące i realizujące politykę zagraniczną oraz uczestniczące w stosunkach międzynarodowych.
  1. Państwo we współczesnych stosunkach międzynarodowych:
    - ◆ Suwerenność współczesnych państw - aspekty prawne i polityczne.
    - ◆ Współzależności międzynarodowe a aktywność zewnętrzna państw.
    - ◆ Wpływ instytucji międzynarodowych na aktywność państw.
    - ◆ Rozwój organizacji międzyrządowych a pozycja międzynarodowa państwa.
  2. Konstytucyjne i inne organy państwa w stosunkach międzynarodowych - normy prawne regulujące ich kompetencje w tym zakresie:
    - ◆ Głowa państwa, parlament, rząd i szef rządu (premier).
    - ◆ Minister i ministerstwo spraw zagranicznych.
    - ◆ Ministrowie i ministerstwa realizujące współpracę zagraniczną - zgodnie z odpowiednimi regulacjami prawnymi.
    - ◆ Organy państwa do spraw integracji ze strukturami europejskimi i euroatlantyckimi.
- II. Organy zewnętrzne państwa uczestniczącego w stosunkach międzynarodowych - normy regulujące ich kompetencje.
  3. Stałe przedstawicielstwa dyplomatyczne i misje specjalne.
  4. Przedstawicielstwa handlowe.
  5. Przedstawicielstwa przy organizacjach międzynarodowych.
  6. Urzędy konsularne, misje wojskowe.

Bibliografia:

- R. Bierzanek, J. Symonides, Prawo międzynarodowe publiczne, PWN 1996, rozdz. V, § 1,2
- E. Halizak, I. Popiuk-Rysińska, Państwo we współczesnych stosunkach międzynarodowych, wg Scholar, Warszawa 1995, s.60-86, 175-190, 212-231
- Konstytucja RP (z 1997r.) oraz ustawy o utworzeniu i zakresie działania ministra spraw zagranicznych, ministra transportu i gospodarki morskiej, ministra gospodarki i innych ministrów realizujących współpracę z zagranicą, a także rozporządzenia i inne akty podstawowe.

Prof. zw. dr hab. Leonard Łukaszuk

T.56 Prawo dyplomatyczne - główne zasady i instytucje

1. Uwagi wstępne. Rola dyplomacji w międzynarodowych stosunkach politycznych:

- ◆ Pojęcie i cele dyplomacji.
- ◆ Stosunki dwustronne - dyplomatyczne i inne.
- ◆ Stosunki wielostronne - rola dyplomacji tajnej.

(Zob. E. Halizak, R. Kuźniar, Stosunki międzynarodowe. Podręcznik akademicki, Warszawa 1994, s 183-193).

2. Kształtowanie się prawa dyplomatycznego.

(Zob. J. Sutor, Prawo dyplomatyczne i konsularne. PWN 1996 (Uwagi wstępne s.5-10).

3. Pojęcie dyplomacji i prawa dyplomatycznego, jego źródła i kodyfikacja.

4. Organy państwa działające za granicą w służbie dyplomatycznej (w tym wojskowe).

(Zob. R. Bierzanek, J. Symonides, Prawo międzynarodowe publiczne, PWN Warszawa 1996, s.169-179; misje wojskowe - s 174/175).

5. Współczesne tendencje regulacji statusu prawnego przedstawicielstw dyplomatycznych i ich personelu.

(Zob. J.G. Demin, Status dyplomatycznych przedstawicielstw i ich personela, Moskwa 1995 (s.20-24,62,77 i nast. 71, 98, 106, 116, 144-146, 162-164, 164-167).

Prof.zw. dr hab. Leonard Łukaszuk

T.57 Prawo konsularne - główne zasady i instytucje

1. System prawa konsularnego - ewolucja jego źródeł i doktryny.
2. Konwencja wiedeńska o stosunkach konsularnych z 1963r. i jej podstawowe standardy i znaczenie dla kształtowanie współzycia międzynarodowego.
3. Prawo konsularne kształtowane przez współczesne państwa demokratyczne z udziałem Polski - spór o podstawowe zasady i kluczowe problemy.
4. Stosunki konsularne i służby konsularne wybranych państw europejskich i pozaeuropejskich.
5. Przywileje i immunitety konsularne - ich geneza, istota i praktyka traktatowa Polski.
6. Funkcje konsularne - ich istota, systematyka i rola w obrocie prawnym Polski z zagranicą. Funkcje konsulów z zakresu obronności państwa.
7. Stan i kierunki kształtowania się stosunków konsularnych RP po 1989r. oraz główne obszary zaangażowań polskiej służby konsularnej - Polonia i udział we współpracy regionalnej, transgranicznej. Bezpieczeństwo kulturowe Polski i ochrona substancji kultury narodowej w działalności polskiej służby zagranicznej, a zwłaszcza konsularnej.

Bibliografia:

- R. Bierzanek, J. Symonides, Prawo międzynarodowe publiczne, PWN 1996, rozdz. V, § 8

- J.Symonides, Konwencje konsularne. Wybór i wprowadzenie. Warszawa 1986, PISM (MSZ)
- T.Joniec, Służba polskich konsulów. Wyd. Nauk. Scholar, Warszawa 1996
- S.Sawicki, Immunitet jurysdykcyjny konsula. Warszawa 1988
- J.Sutor, Prawo dyplomatyczne i konsularne, PWN 1996

Część IV

Prof. zw. dr hab. Leonard Łukaszuk

Proponowane tematy prac studyjnych

(cele poznawcze i praktyczne w zakresie metodyki analizy problemów bezpieczeństwa)

II. MIĘDZYNARODOWE STOSUNKI POLITYCZNE

1. Kompetencje Rady Bezpieczeństwa NZ w rozstrzyganiu sporów międzynarodowych i efektywność jej działań po 1989r.
2. Udział Polski w pracach Rady Bezpieczeństwa NZ.
3. Udział Polski w misjach pokojowych ONZ po 1989r. (na przykładzie...) aspekty organizacyjne i logistyczne.
4. Udział Polski w misjach OBWE (po 1994r.) - na przykładzie ....
5. Rola międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości w rozstrzyganiu sporów międzynarodowych występujących w Europie po 1989r. - na przykładzie ...
6. Kodeks budapeszteński z 1994r. - obowiązki dla Polski w zakresie....
7. Spostrzeżenia i wnioski dotyczące metodyki i wyników badań sytuacji polityczno-wojskowej w wybranych krajach WNP - na przykładzie ... (według relacji zamieszczanych w biuletynach rządowych agencji USA i innych źródeł po 1989r.)

8. Próba oceny stanu potencjału wojskowego i doktryny bezpieczeństwa .... (według danych j.w. w odniesieniu do wybranego kraju).
9. Obwód Kaliningradzki - jego potencjał wojskowy i rola w obecnej strategii Rosji a bezpieczeństwo Polski.
10. Procesy rozbrojeniowe w Europie po 1989r. i udział w nich Polski.
11. Polityczne i wojskowe uwarunkowania bezpieczeństwa Polski w następstwie przystąpienia do euroatlantyckich struktur bezpieczeństwa (wybrane zagadnienia).
12. Próba oceny politycznych i wojskowych powiązań traktatowych Polski po 1989r. - na przykładzie stosunków z ... (bądź z danymi grupami państw np. NATO, WNP, Trójkąt Weimarski, państwa bałtyckie).
13. Problem nielegalnych, masowych migracji ludności w Europie a bezpieczeństwo Polski (zagrożenie przestępczością międzynarodową zorganizowaną, w tym terroryzmem).
14. Transgraniczna współpraca wojskowa Polski z państwami sąsiedzkimi - stan obecny i perspektywy.
15. Mniejszości etniczne w wybranych krajach bliższego i dalszego sąsiedztwa Polski - jako czynnik partnerskiej współpracy lub destabilizacji stosunków (na przykładzie polityki narodowościowej i realiów społeczno-politycznych w .....).
16. Problem proliferacji broni i materiałów rozszczepialnych a bezpieczeństwo regionalne i globalne - wybrane zagadnienia na przykładzie ....

II. PRAWO MIĘDZYNARODOWE PUBLICZNE.

1. Bazy wojskowe Rosji w krajach WNP - na przykładzie...
2. Odpowiedzialność międzynarodowa państwa, jej rodzaje i formy.
3. Międzynarodowe organizacje współpracy politycznej i wojskowej poza systemem ONZ - na przykładzie NATO lub UZE.
4. Przestrzeń powietrzna i kosmiczna - status i zasady korzystania z tych przestrzeni (aspekty wojskowe).
5. Obecność wojskowa na morzach w świetle Konwencji z Montego Bay z 1982r. a bezpieczeństwo międzynarodowe (wybrane zagadnienia, np. obecność wojskowa na Bałtyku).

6. Współdziałanie państw na rzecz utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa w systemie ONZ po 1989r. - główne problemy i perspektywy - na przykładzie ...
7. Podstawowe zasady międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa w regionalnych systemach bezpieczeństwa - po 1989r. na przykładzie Europy.
8. Zasada niestosowania siły lub groźby użycia siły w umowach dwustronnych Polski z państwami europejskimi po 1989r.
9. Zapobieganie nagłej napaści i środki budowy zaufania i bezpieczeństwa - na przykładzie traktatu o otwartych przestrzorzach. Udział Polski w jego realizacji,
10. Prawo do samoobrony indywidualnej lub zbiorowej - jako legalne, przymusowe środki reakcji na naruszenie pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego - na przykładzie ...
11. Problem zakazu broni minowej a stanowisko Polski.
12. Wpływ konfliktu zbrojnego (wybuchu wojny) na umowy międzynarodowe - na przykładzie ...
13. Międzynarodowe interwencje humanitarne - problem legitymizacji na przykładzie ...
14. Międzynarodowe konflikty zbrojne w świetle konwencji i praktyki po 1989r. - na przykładzie ...
15. Problem odpowiedzialności za zbrodnie wojenne - na przykładzie konfliktów w byłej Jugosławii.
16. Główne zasady prawa wojennego (humanitarnego) i zakres ich stosowania w regulacjach obowiązujących w Polsce, ocena stopnia wykonania zobowiązań konwencyjnych i wnioski.
17. Podstawowe zasady ochrony dóbr kultury w czasie konfliktów zbrojnych - na przykładzie regulacji dotyczących „wojny powietrznej” lub „wojny lądowej”.
18. Problem legalności użycia broni jądrowej w konfliktach zbrojnych w świetle prawa międzynarodowego i stanowiska MTS.

III. DYPLMACJA WSPÓŁCZESNA

1. Rola dyplomacji w międzynarodowych stosunkach politycznych na przykładzie dyplomacji prewencyjnej w zapobieganiu konfliktom.
2. Wykonywanie funkcji dyplomatycznych i konsularnych w warunkach wojny i innych konfliktów - na przykładzie ....
3. Funkcje attache wojskowego w służbie dyplomatycznej po 1989r. - na przykładzie ....
4. Międzynarodowe służby informacyjne w świetle prawa międzynarodowego (na kanwie monografii. Wyd. Nijhoff, Dordrecht, Holand) - wybrane zagadnienia dotyczące dyplomacji niejawnej.
5. Podstawowe zasady i rola negocjacji we współczesnej dyplomacji - na przykładzie poglądów i koncepcji wybranych autorów zagranicznych

gen.broni prof.dr inż. Tadeusz Jemiolo

T. 27 Uwarunkowania zewnętrzne bezpieczeństwa militarnego Polski - stan i perspektywy

1. Wpływ szans i zagrożeń globalnych na bezpieczeństwo Polski.

* szanse i zagrożenia:

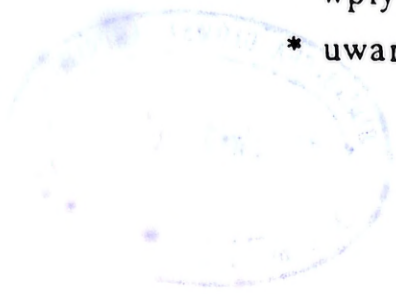
- ekologiczne;
- demograficzne;
- polityczne;
- technologiczne;
- ekonomiczne;
- społeczne.

2. Współczesne rozumienie bezpieczeństwa a bezpieczeństwo militarne Polski.

- * ewolucja znaczenia "państwa narodowego";
- * stan obecny;
- * wyzwania XXI wieku;
- * wpływ otoczenia zewnętrznego.

3. Bezpieczeństwo militarne Polski w świetle projekcji europejskiego systemu bezpieczeństwa.

- * wpływ procesów integracyjnych;
- * uwarunkowania interoperacyjności;

- * znaczenie występowania i charakteru zjawisk kryzysowych;
- * stosunki wojskowe z sąsiadami.

4. Ogólne uwarunkowania modelu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

- * znaczenie trendów ogólnoświatowych;
- * wymagania NATO;
- * metodologia projektowania;
- * kryteria optymalizacyjne.

Bibliografia:

- * Henryk Chołaj: Globalny świat: wyzwania i spory, W-wa, 1990.
- * Janusz Stefanowicz: Rzeczypospolitej pole bezpieczeństwa, W-wa PAN 1993.
- * Aleksander Łuczak: Podstawy bezpieczeństwa zewnętrznego Polski - wnioski z przeszłości, AON. Wykład inauguracyjny 1995.
- * Departament Bezpieczeństwa Międzynarodowego MON (Praca zbiorowa): Bezpieczeństwo Polski w zmieniającej się Europie, Toruń 1995.
- * Steven Metz
James Kievit: Strategy and the revolution in military affairs. U.S. Army war College 1995.
- * Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych (Praca zbiorowa): Bezpieczeństwo narodowe Polski, Toruń 1995.
- * Tadeusz Jemiolo: Fundamental issues of security in Europe. (European Security Volume z Antumu 1993, Number 3).

Errata

- str. 3 - wiersz 3 od dołu : zamiast 4. wpisać 3.
- str. 24 - po wierszu 5 od dołu dopisać: „Uwaga: konspekt tematu 27 na stronach 45 i 46
- str. 25 - wiersz 3 od dołu - zamiast : „Konfliktu” - wpisać „konfliktów”
- str. 29 - w temacie 42 do bibliografii dopisać: „M. Masternak-Kubiak, Umowy międzynarodowe w prawie konstytucyjnym, wyd. Prawnicze PWN, Warszawa 1997”
- str. 32 - wiersz 1 od dołu: wykreślić tekst od słów „B.Boutros-Ghali...”
- str. 34 - wiersze 4 i 5 oraz 7 od dołu - wykreślić
- str. 37 - wiersz 15 od dołu - zamiast: „M.Fleming” wpisać: „ M.Flemming”
- str. 39 - wiersz 8 od góry - zamiast: „podstawowe” - wpisać „podustawowe”
- str. 41 - wiersz 6 od dołu: zamiast „międzynarodowego” - wpisać „Międzynarodowego”;
wiersz 13 - zamiast oznaczenia: „II” - wpisać „I”